OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Lainsäädäntöneuvos Tuula Majuri

17.11.2015

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS LAIKSI ERÄIDEN KUNTA- JA PALVELURAKENNEUUDISTUKSESTA ANNETUSSA LAISSA SÄÄDETTYJEN VELVOITTEIDEN SOVELTAMISESTA ANNETUN LAIN 1 JA 2 §:N MUUTTAMISESTA (HE 111/2015 VP)

Laki kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta (169/2007, jäljempänä *puitelaki*) oli määräaikainen laki, jonka voimassaolo päättyi vuoden 2012 lopussa. Vuonna 2011 lakiin tehtiin sisältömuutoksia ja lain eräiden velvoitteiden soveltamista jatkettiin vuoden 2014 loppuun (384/2011).

Puitelakiin perustuvia kuntien yhteistoimintavelvoitteita jatkettiin vuonna 2014 edelleen vuoden 2016 loppuun asti (490/2014). Esitys ei ollut tuolloin perustuslakivaliokunnan arvioitavana. Esityksen tarkoituksena oli turvata kuntien yhteistoimintavelvoitteiden jatkuminen sosiaali- ja terveydenhuollossa, kunnes tehtävien järjestämisvastuu olisi siirtynyt valmisteltavana olleen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaisille sosiaali- ja terveysalueille. SOTE-uudistus jäi tuolloin kuitenkin toteutumatta, sillä hallituksen esitys sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaiksi (HE 324/2014 vp) raukesi vaalikauden lopussa.

Nyt lausuttavana olevan esityksen tarkoituksena on jatkaa edelleen puitelain velvoitteiden soveltamista vielä vuoden 2018 loppuun. Tavoitteena on, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista vastaavat uudet itsehallintoalueet aloittaisivat toimintansa vuoden 2019 alusta. Tällöin luovuttaisiin puitelain mukaisista kuntien yhteistoiminta-alueista.

Lakiehdotuksella pyritään estämään se, että kunnat purkaisivat yhteistoiminta-aluejärjestelyjä vuoden 2016 päättyessä, kun laki ei enää niihin velvoittaisi. Ehdotuksessa ei velvoitettaisi kuntia siirtämään yhteistoiminta-alueille sellaisia tehtäviä, joiden järjestämisestä ne vastaavat tällä hetkellä itse. Osa kunnista on käytännössä jättänyt noudattamatta puitelain yhteistoimintavelvoitteita eikä valtioneuvosto ole velvoittanut niitä määräaikaan mennessä muodostamaan yhteistoiminta-alueita.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Ritarikatu HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Puitelain velvoitteiden soveltaminen koskee siten nykyisin vain osaa niistä kunnista, joihin lain velvoitteet alun perin kohdistuivat. Yhteistoimintavelvoitteiden jatkaminen merkitsee sitä, että kunnat ja kuntien asukkaat ovat erilaisessa asemassa riippuen siitä, noudattiko kunta aikanaan lain velvoitteita. Kuntien erilainen kohtelu näiltä osin on muodostumassa jo melko pitkäaikaiseksi järjestelyksi SOTE-uudistuksen toteutumisen viipyessä.

Esitystä on arvioitava perustuslain 6 §:n, 19 §:n 3 momentin, 22 §:n ja 121 §:n kannalta.

Jos yhteistoimintasopimuksia irtisanottaisiin, voisivat sellaiset kunnat, jotka eivät ole enää vuosiin vastanneet itse sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, tahtomattaan joutua hyvin lyhytaikaisesti palvelujen järjestämisvastuuseen. Tästä voisi muodostua ongelmia perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden kannalta. Tilapäisten, voimassaololtaan hyvin lyhytaikaisten uusien palvelurakenteiden muodostaminen olisi myös epätarkoituksenmukaista. Velvoitteiden jatkamiselle on siten osoitettavissa painava yhteiskunnallinen tarve ja perustuslain 22 §:ään palautuva julkisen vallan velvoite turvata perusoikeuksien toteutuminen.

Puitelaki on aikanaan säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 37/2006 vp) eikä siinä säädettyjen tehtäväkokonaisuuksien siirtoa yhteistoiminta-alueille katsottu ongelmalliseksi perustuslain 121 §:n kannalta. Sittemmin tosin yhteistoimintavelvoitteita laajennettiin kaikkiin sosiaalihuollon tehtäviin (384/2011), kun alun perin velvoite koski perusterveydenhuoltoa ja siihen kiinteästi liittyviä sosiaalihuollon tehtäviä. Samalla valtioneuvostolle osoitettiin toimivaltaa velvoittaa kunnat yhteistoimintaan. Nämä muutokset eivät olleet perustuslakivaliokunnan arvioitavina.

Esityksen hyväksyttävyyttä perustuslain 121 §:ssä turvatun kuntien itsehallinnon kannalta puoltaa se, ettei kyse ole uusista kunnille asetettavista velvoitteista tai aikaisempien velvoitteiden laajentamisesta. Puitelain 15 §:n 2 momentissa valtioneuvostolle osoitetun toimivallan jatkaminen ei myöskään mahdollistaisi nykyiseen nähden uusien velvoitteiden määräämistä kunnille.

Edellä todettujen seikkojen perusteella ja kokonaisuutena arvioiden esitys ei muodostu ongelmalliseksi perustuslain kannalta.